

a ja budem jeho Bohom a on bude mojím synom.“²⁷ Tu písmo hovorí o človeku, človeku povolanom a vernom tomuto povolaniu.²⁸

Ak morálnou náplňou človeka je nasledovať Krista, položme si otázku: aký je Kristov postoj k Bohu, k človeku ako blížnemu, to jest k inému Otcovmu stvoreniu, k spoločnosti, a teda k dejinám, k celým dejinám ľudstva?

3. Boh je Otec

V prvom rade je postoj bohočloveka Ježiša k Bohu plne poznačený poznaním, že Boh, Tajomstvo, je *otcovstvo*. V Ježišovom vedomí je živo prítomná totálna neodbytnosť Otca, „Boha, ktorý je všetko vo všetkom“. „Veru, veru, hovorím vám: Syn nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca. Čo robí Otec, to robí podobne aj Syn. Veď Otec miluje Syna a ukazuje mu všetko, čo sám robí; a ukáže mu ešte väčšie skutky ako tieto, aby ste sa čudovali.“²⁹

Ježiš je pre človeka bránou do rozpoznania tohto otcovstva, naj dôvernejšieho vzťahu s Tajomstvom, ktoré je konštitutívnym princípom človeka a ktoré robí všetky veci. „Keď sa modlíte,“ hovorí Ježiš, „nehovorte veľa ako pohania. Myslia si, že budú vypočutí pre svoju mnohovravnosť. Nenapodobňujte ich; veď váš Otec vie, čo potrebujete, prv, ako by ste ho prosili. Vy sa budete modliť takto: ‚Otče náš, ktorý si na nebesiach‘ [teda v radikálnej, životodarnej hĺbke vecí]“.³⁰

„Ja som,“ povedal Ježiš, „cesta, pravda a život. Nik nepríde k Otcovi, iba cezo mňa. Ak poznáte mňa, budete poznať aj môjho Otca. Už teraz ho poznáte a videli ste ho.“ Filip sa ozval: „Pane, ukáž nám Otca a to nám postačí.“ Ježiš mu vravel: „Filip, toľký čas som s vami, a nepoznáš ma?! Kto vidí mňa, vidí Otca.“³¹

Jediný Pán, Tajomstvo, ktoré utvára všetky veci a všetok čas, v ktorom veci existujú a pretrvávajú, toto Tajomstvo s nami vchádza do dôverného vzťahu vďaka Ježišovi (človeku, ktorého si On zvolil, aby sa stal Jeho časťou, teda bol bezprostredne účastný na jeho božskej prirodzenosti, na prirodzenosti samotného Tajomstva). A my vidíme, ako sa v tomto človeku definuje to, čo by z ľudského hľadiska muselo byť považované za trúfalosť (vyjadrovalo by to totiž vrcholnú túžbu, pôvodnú túžbu ľudského vedomia, a teda veľmi neistú, veľmi ojedinelú, neistú a plnú chýb, mylných dôvodov a mylných formulácií ľudskej myli!): Boh je Otec, Tajomstvo je otcovské. Či existuje niečo intímne bližšie než radikálna pozitívnosť, než dobro ako ľudská skúsenosť, ktorej zdrojom je otec?

4. Ježišov postoj k Otcovi

Aký je teda Ježišov postoj k Otcovi? Ak nám On sám v prvom rade ukazuje, že Boh je Otec, že Tajomstvo je Otec, ako sa konkrétne prejavuje jeho postoj k Nemu?

a) Ježiš vyzdvihuje stvoriteľskú moc tohto Otca, tohto Tajomstva ako Otca – ide teda o postoj k otcovi, ktorý je *Stvoriteľom*. On je teda Stvoriteľom ľudskej existencie, ktorá je cestou k dokonalosti, On je Vykupiteľom chabého, krehkého, nesúdržného, závratného ľudského života, toto všetko On vykupuje, aj svoje stvorenie žijúce v týchto podmienkach.

²⁷ Zjv 21,7.

²⁸ Porov. Ef 1,5; Žid 2,10; 12,5-8.

²⁹ Jn 5,19-20; porov. Lk 2,49.

³⁰ Mt 6,7 a nasl.

³¹ Jn 14,6-9.

Kristus sa obracia na Otca ako na Stvoriteľa.

On je prvý človek, ktorý má primerané a dokonalé vedomie toho, že celou jeho ľudskou náplňou je prítomnosť Otca. Pri hlbavom čítaní niektorých kapitol Evanjelia podľa svätého Jána (najmä piatej, šiestej, siedmej a ôsmej kapitoly) možno určiť hlavnú myšlienku Ježišových slov: On robí to, čo chce Otec. On vidí Otca, On nerobí iné, len to, čo vidí robiť Otca. Keď však videl spadnúť vrabca, keď pozoroval ľalie na poli, žatvu, ľudské vlasy, čo mu dávalo istotu, že to všetko mu posluži ako podnet, aby vyjadril význam sveta, zmysel svojho života? Tejto istote dával silu vzťah k Otcovi, Otcova spoločnosť.³²

Pre nás napodobňovanie Ježiša teda znamená predovšetkým zbožne prežívať každý náš čin, aj ten najmenší. Tento prvý pokorný úkon, tento prvý bod našej morálky je teda pre nás jasný – zbožne prežívať každý jeden čin. Svätý Pavol to hovorí viackrát: „Aby sme žili spolu s ním, či už bdieme, alebo spíme“³³; „Či teda jete, či pijete, či čokoľvek iné robíte, všetko robte na Božiu slávu“³⁴ alebo na slávu Kristovu, pretože Boh sa na nás obracia skrze Ježišove slová, skrze Ježišovu osobu.

Dynamický zákon existencie znamená pre Krista poslušnosť (žiť všetko pre dôvody Iného); pre nás je vrcholným vyjadrením tohto zákona odovzdanosť. Odovzdanosť je rozpoznanie, že rovnako ako Boh aj Ježiš je *substantia* celého života, že je, inými slovami, celistvosťou a významom, teda hodnotou vzťahu človeka ku ktorejkoľvek životnej realite. Hodnotou vzťahu človeka ku ktorejkoľvek životnej realite je Kristus – nech ide o akýkoľvek vzťah. Zmyslom je Kristus, preto významom poslušnosti, odovzdanosti je žiť pre dôvody, ktoré majú oporu v Kristových slovách, to jest žiť ako Kristus žije pre Otcove dôvody. Z tohto vyplýva zbožnosť každého gesta, každého činu, každého vzťahu.

b) V druhom rade, Ježišov postoj k Bohu Otcu ako výraz *najvyššej dokonalosti*; v tomto pohľade je život charakterizovaný ako ustavičné pnutie k Nemu: „Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.“³⁵ Cesta dokonalosti je zmyslom ľudskej existencie. Účelom existencie je to, aby stvorenie žilo v čo najväčšej miere svoj život ako pnutie k dokonalosti Tajomstva.

Takto mravnosť nie je prežívaná ako definícia opatrení či zákonov, ale ako pnutie k napodobňovaniu Krista a jeho následkom: „Kým sa nepominie nebo a zem, nepominie sa ani jediné písmeno ani jediná čiarka zo Zákona.“³⁶ „Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo Prorokov; neprišiel som ich zrušiť, ale naplniť“³⁷ to jest v tomto pnutí ich umožniť. „Každý, kto má túto nádej v neho, usiluje sa byť čistý, ako je on čistý“³⁸ toto je mravnosť ponímaná ako neustále pnutie k napodobňovaniu Kristovej poslušnosti voči Otcovi.

Ako máme chápať vetu „neprišiel som zrušiť Zákon alebo Prorokov, ale ich naplniť“, teda umožniť ich? Vnútorne pnutie je vrcholný a nepretržitý výraz slobody vo vzťahu k „Bohu, ktorý je všetko vo všetkom“. Že sa toto pnutie stane v človeku koherentným, je totiž milosťou. Spájajúcim článkom mravnosti je teda úprimná prosba o túto milosť. Úprimná prosba je základnou formou modlitby – je to doslova žobronenie. Ako mýtnikovo žobronenie. „Dvaja ľudia vstúpili do chrámu modliť sa. Jeden bol farizej, druhý mýtnik. Farizej sa postavil a takto sa v sebe modlil: ‚Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: vydierači, nespravodlivci, cudzoložníci alebo aj ako tento mýtnik. Postím sa dva razy do týždňa, dávam desiatky zo všetkého, čo mám.‘ Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu

³² Porov. L. Giussani, *Alla ricerca del volto umano* (prekl. Hľadanie ľudskej tváre), vyd. Bur, Miláno 2007, s. 59, 79.

³³ 1Sol 5,10.

³⁴ 1Kor 10,31.

³⁵ Mt 5,48; porov. Lk 6,36.

³⁶ Mt 5,18.

³⁷ Mt 5,17.

³⁸ 1Jn 3,3.

zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: ‚Bože, buď milostivý mne hriešnemu.‘ Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený, a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený.“³⁹

Kto hovorí „ja som schopný“, „je v mojej moci“, „je v mojich silách“, nájde dôkaz, že nie od seba môže mať toto všetko, ale len od Iného, na ktorého sa obráti s prosbou.

Skrátka, pre úspešné dosiahnutie úmyslu je v morálke rozhodujúca prosba a pokorné žobronenie – keby to nebola prosba, už by nešlo o úmysel, ale o trúfalosť. Akú veľkú pravdu nám ponúka toto evanjeliové podobenstvo!

c) A napokon pozorujeme Ježišov postoj k Bohu Otcovi ako k Vykupiteľovi, teda ako k *milosrdenstvu*.

„Ved’ Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“⁴⁰ Významom tohto Syna, tohto Slova, ktoré sa stalo telom, ktoré sa stotožnilo s človekom zrodeným zo ženy, je teda odhaliť v celosti lásku Tajomstva, lásku, ktorú má Tajomstvo k svojmu stvoreniu – odhaliť v celosti lásku Boha Otca.

Kristus, tento človek, ktorý sa narodil v Betleheme a žil v Nazarete, v tom konkrétnom a prchavom dejinnom okamihu, tento Kristus je našim Určením, ktoré sa stalo prítomnosťou a spoločníkom, je tajomstvom Boha, ktorý sa stal prítomnosťou a večným spoločníkom, po celé trvanie jeho stvorenia. „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta;“⁴¹ toto je zvrchované potvrdenie lásky Stvoriteľa.

V Ježišovi sa vzťah Boha k jeho stvoreniu prejavuje ako láska, a teda ako milosrdenstvo.

Je ťažké pochopiť, čím slovo milosrdenstvo dopĺňa slovo láska alebo odpustenie, pretože k slovu láska nemožno nič pridať; ale k nášmu vnímaniu významu tohto slova slovo milosrdenstvo pridáva faktor Tajomstva a v tej chvíli všetky naše kalkulácie a naše predstavy padajú. Milosrdenstvo je stanoviskom Tajomstva, označuje stanovisko Tajomstva voči každej ľudskej slabosti, chybe a zanedbaníu – Boh miluje človeka aj s každým jeho prečinom.

Prijať toto milosrdenstvo, rozpoznať toto milosrdenstvo je vrcholom morálky, najvyšším bodom morálky; toto prijatie je v hlbokom zmysle najautentickejším rozpoznaním, ku ktorému človek, ľudská sloboda, môže dospieť ohľadom Tajomstva ako zdroja všetkého, ohľadom „Boha, ktorý je všetko vo všetkom“.

Na Boha Otca sa možno obrátiť s pokorným žobronením, len keď sa plne odovzdáme milosrdenstvu.

5. Mravnosť pochádza z priateľstva

Zhrnúc, Ježišov postoj k Bohu Otcovi je rozpoznaním a prijatím Tajomstva ako Milosrdenstva. *Ježišov vzťah k Otcovi je teda vrcholným naplnením priateľstva.*

Ježiš ako človek rozpoznáva a prijíma, že On sám je Otcovým milosrdenstvom. A takto prijíma aj smrť: „Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo robia.“⁴²

Tak ako pre človeka Ježiša predstavuje poslušnosť voči Otcovi zdroj a vrchol cnosti, aj v prípade človeka sa mravnosť rodí ako prevládajúca, neodolateľná sympatia k prítomnej osobe – k Ježišovi. Nad všetkým (príťažlivosťou, bolesťou a prečinom) prevažuje pripútanosť k Ježišovi. Ľudská mravnosť sa teda rodí ako priateľstvo s Bohom ako Tajomstvom, čiže s Ježišom, skrze ktorého a v ktorom sa odhaľuje, ukazuje a ohlasuje Tajomstvo.

³⁹ Lk 18,10-14.

⁴⁰ Jn 3,16.

⁴¹ Mt 28,20.

⁴² Lk 23,34.

Pravým priateľstvom je každý vzťah, v ktorom potreba druhého je opätovaná vo svojom definitívnom význame, to jest v ľudskom určení, ku ktorému táto potreba povzbudzuje a ktoré predstavuje cieľ ľudskej túžby. Pre človeka prijatie lásky, ktorá sa prejavuje v Božej vôli, v Tajomstve, prijatie lásky, ktorá tým, že sa v Ježišovi stala človekom a prijala smrť, jeho smrť pre všetky jeho deti – toto prijatie je pre človeka zdrojom mravnosti, ktorá sa rodí ako priateľstvo s Bohom. Rovnako ako sa mravnosť pre Ježiša rodí prijatím skutočnosti, že On sám je subjektom Otcovho milosrdenstva (prijíma toto Tajomstvo, ktoré sa Mu odhalilo, prijíma ho a umiera pre ľudí), aj pre človeka, pre každého človeka, sa mravnosť rodí ako priateľstvo s Ním, s Bohom v Ježišovi.

Mravnosť sa rodí ako priateľstvo s Bohom–Tajomstvom, čiže s Ježišom. Vzťah človeka k Bohu ako Tajomstvu, a teda k Ježišovi sa začína a dovŕšuje – v celej svojej veľkoleposti, jednoduchosti a istote – keď Peter odpovedá *áno* na Ježišovu otázku: „Šimon, miluješ ma?“

Následkom Petrovho „áno“ je mravnosť prekvapivo zasiahnutá Prítomnosťou, ku ktorej človek priľne a odvtedy celý jeho život má sklon byť ňou pohltý: v jednotlivostiach, vo svojej celistvosti, len aby sa páčil tejto Prítomnosti. Preto je mravnosť pre kresťana *zamilovaným priľnutím*.

6. Svetlo, sila a pomoc človeku

Pozrime sa teraz podrobnejšie na Ježišov postoj k inému človeku, teda k človeku ako k blížnemu.

Stručne povedané, tento postoj znamená podieľať sa na živote človeka a byť pritom zdrojom svetla, teda jasnosti a pravdy, sily a pomoci.

a) Ježiš ako droj *svetla*: „Pravé svetlo, ktoré osvecuje každého človeka, prišlo na svet“⁴³ alebo, ako povedal Ježiš počas poslednej večere: „Zjavil som tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta. Tvoji boli a dal si ich mne a oni zachovali tvoje slovo. Teraz poznali, že všetko, čo si mi dal, je od teba, lebo slová, ktoré si ty dal mne, ja som dal im.“⁴⁴

Preto pre nás, čiže pre človeka, ktorého si On vyberie, sú spoľahlivými tie hodnoty, ktoré prihliadajú na Slovo ponímané ako Ježišova prítomnosť – ako Prítomnosť teraz. A toto je spoločenstvo Cirkvi, ku ktorej človek patrí; ona je tvárou tejto Prítomnosti, je miestom, kde sa tvár tejto Prítomnosti stáva vnímateľnou, stáva sa *znakom*; znakom obsahujúcim to, čoho je znakom. Spoločenstvo Cirkvi je miestom, kde sa udalosť Ježišovej prítomnosti obnovuje, je stále nová, obrodzuje sa.

Je to metóda, ktorú Tajomstvo použilo, aby sa odovzdalo svojmu stvoreniu, aby sa mu odhalilo, je to sviatosťná metóda – znak obsahujúci Tajomstvo, ktorého je znakom. Cirkevné spoločenstvo je konkrétnou podobou tohto znaku, je to viditeľná podoba tejto tváre; je to rúcho tejto Prítomnosti, ako Ježišovo rúcho pre malé deti, keď boli v Jeho blízkosti. Tí najmenší, štvor- či päťroční, ktorí ho obstáli a lepili sa mu na nohy, tlačili si tváričky do jeho odevu, títo maličkí ani nevideli jeho tvár, možno ju ani nezachytili, možno ju ani poriadne nezahliadli. Ale boli tam, s Ním. A tak im v očiach ostala skôr Ježišova tunika z jedného kusu látky než jeho tvár. Analogicky sa pre nás Ježiš stáva vnímateľným, postihnuteľným v cirkevnom spoločenstve, ako keby ono bolo šatom, prostredníctvom ktorého naša malosť nadväzuje vzťah s jeho reálnou prítomnosťou.

Počúvať hlas authority, to jest pápežov hlas a oficiálne cirkevné dokumenty, je teda protilátkou proti sloganom masových médií.

⁴³ Jn 1,9.

⁴⁴ Jn 17,6-8.

„A nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovou zmysľania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé.“⁴⁵ Josef Zvěřina,⁴⁶ známy náboženský disident v Československu pred niekoľkými desaťročiami, citoval vo svojom *Liste kresťanom na Západe* práve túto pasáž Listu svätého Pavla Rimanom.⁴⁷

Úsudok rozhodujúci o ľudskom čine a priebehu jeho dňa vyplýva z poznania pravdy skrze Cirkev, ktorá predstavuje prítomnosť Pravdy. Nie je to Cirkev „teológov“, ale Cirkev sviatostí, pápežovho slova a slova biskupov zjednotených s ním, je to Cirkev tých, ktorí v pokore a v utrpení veľkého očakávania (vd'aka radostnej nádeji silnejšieho ako utrpenie) rozpoznávajú pápežovo slovo a slovo biskupov, ktorí vedú skutočnú, pravú Cirkev.

Možno v istých okamihoch Ježišovho života niektorá zbožná žena alebo niektorý ľudsky zrejší a citlivejší učeník povedal: „Úbohý Ježiš!“ Analogicky aj my môžeme rovnako súciteľne, z rovnakého dôvodu a z rovnakých príčin povedať: „Úbohá Cirkev!“ Nie ako negatívny úsudok, ale ako melancholickú konštatáciu, a predsa s plnou istotou o Vzkriesení v živote dnešnej Cirkvi.

b) Ježiš ako zdroj *sily*: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť.“⁴⁸ Ktovie ako apoštoli počas poslednej večere, tej naozaj poslednej večere, v ten večer poznamenaný rozochvením a hrôzou, ako vtedy učeníci rozumeli tejto vete: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť.“ Práve preto sme pokorní žobráci a formou nášho Kristom osvieteného žobronenia sú sviatosti. Sviatosť ako najvyššia forma modlitby „musí byť žiadosťou, ktorou sa človek – hoci by bol doslova pochovaný pod svojimi biedami – obracia na Boha cez úzku škáročku túžby po oslobodení“.⁴⁹

c) A nakoniec, Ježiš ako zdroj *pomoci*: „Ja som medzi vami ako ten, čo obsluhuje.“⁵⁰ „Syn človeka neprišiel dať sa obsluhovať, ale slúžiť a položiť svoj život.“⁵¹ Stáva sa služobníkom všetkých práve preto, lebo On dáva človeku energiu potrebnú na ceste k jeho Určeniu, teda k Nemu.

A tak všetky vzťahy s inými ľuďmi sa v Ježišovi stávajú spoluúčasťou. Niet správneho vzťahu, ak nie je zacielený na ľudské Určenie – tam je totiž nasmerovaná každá potreba ľudského bytia, účastného bytia, ktorého meno je človek. Keď človek žije týmto zameraním, ak ho prijíma, ak vo všetkých vzťahoch hľadá určenie iného človeka, potom sú všetky vzťahy dobré a vo všetkých vzťahoch človek prijíma *pomoc*, malú či veľkú, ktorá mu prichádza od Tajomstva skrze iného človeka; pretože Tajomstvo skrze tejto inej osoby pomáha človeku, a to vtedy, ak prežíva vzťahy (vzťah k partnerovi, k inému človeku) s vedomím ľudského Určenia.

Každý vzťah sa teda zakladá na pozitívnej hypotéze. Tajomnou dušou každého vzťahu je priateľstvo, a to znamená: chcieť určenie druhého a prijímať, že druhý chce moje určenie. Ak rozpoznám a prijmem, že iný človek koná v prospech môjho určenia, medzi nami je priateľstvo.

Priateľstvo v kresťanskom zmysle je bratským priateľstvom, je to najintímnejšie priateľstvo. Nádhorne ho opisuje svätý Bernard: „Milosrdná láska plodí priateľstvo, je ako

⁴⁵ Rm 12,2.

⁴⁶ Josef Zvěřina (1913-1990), český kňaz, teológ a historik umenia.

⁴⁷ J. Zvěřina, Lettera ai cristiani d'Occidente (prekl.: List kresťanom na Západe), in *Scritti per una „Chiesa della compassione“* (prekl.: List kresťanom na Západe, in *Pisomnosti pre „milosrdnú Cirkev“*), ed. M. Guidetti, vyd. Jaca Book 1971, s. 177-178.

⁴⁸ Jn 15,5.

⁴⁹ L. Giussani, *Perché la Chiesa*. Tomo 2. *Il segno efficace del divino nella storia* (prekl.: Prečo cirkev. 2. zväzok. Účinný Boží znak v dejinách), vyd. Jaca Book, Miláno 1993, s. 92; teraz in *ibid.*, *Perché la Chiesa* (prekl.: Prečo cirkev), vyd. Rizzoli, Miláno 2014, s. 250.

⁵⁰ Lk 22,27.

⁵¹ Mt 20,28.

jeho matka [milosrdná láska je láska k inému človeku ponímaná ako pritakanie jeho dobrému určeniu, ako túžba potvrdiť, že sa jeho dobré určenie uskutoční, pretože Kristus je Tajomstvo, ktorého je súčasťou a je na ňom účastný]. Je to dar Boží, pochádza od Neho, pretože my sme telesní. On spôsobuje, že naša túžba a naša láska sa začínajú v tele. Do nášho srdca Boh vpisuje lásku k našim priateľom, ktorú oni nemôžu prečítať, ale ktorú my im môžeme prejavovať. Vyplynie z toho náklonnosť, alebo častejšie *affectus*, hlboká nevysloviteľná pripútanosť, ktorá patrí do skúsenostného poriadku a ktorá vytyčuje práva a povinnosti priateľstva.“⁵²

Toto je priateľstvo svätého Petra, Šimona syna Jánovho, s Ježišom, keď ešte nevedel, ešte si nevšimol, ešte nevzal plne na vedomie to, čo Ježiš chcel skutočne povedať o sebe.

„Milosrdná láska plodí priateľstvo, je ako jeho matka.“ Milosrdná láska je vzťah, v ktorom človek hľadá určenie druhého, a to uvedomujúc si, kto bol na to povolaný, teda s nepochybným vedomím, že určením iného človeka je Ježiš, Boh, ktorý sa stal človekom, keďže prostredníctvom práve tohto človeka s nami Boh nadväzuje vzťah.

7. Vnútri svetových dejín: ekumenizmus a mier

Naostatok sa budeme venovať Ježišovmu postoj k spoločnosti ponímanej ako inštitúcia.

a) Predovšetkým vidíme Ježišov postoj k inštitúcii zvanej štát alebo, ešte lepšie, vlast', či pôvodne ľud, teda ľud žijúci v tejto vlasti. Z tohto pohľadu nachádzame v biblii pôsobivé citáty.

„Ja som poslaný iba k ovciam strateným z domu Izraela.“⁵³ Tu sa vyzdvihuje hodnota vlasti alebo spoločnosti, ktorá vyjadruje ľud s jeho vlastnosťami a vrátane jeho nedostatkov. Ale táto láska k vlasti má svoje určenie užitočné celému svetu: „V jeho mene sa bude všetkým národom, počnúc od Jeruzalema, hlásať pokánie na odpustenie hriechov.“⁵⁴

Jedného večera sa Ježiš z výška pozrie na svoje mesto a zaplače nad ním pri pomyslení na jeho skazu: „Jeruzalem, Jeruzalem, ktorý zabíjaš prorokov a kameňuješ tých, čo boli k tebe poslaní, koľko rás som chcel zhromaždiť tvoje deti ako sliepka svoje kuriatka pod krídla, a nechceli ste. Hľa, váš dom vám ostáva pustý. A hovorím vám: Už ma neuvídite, kým nepríde čas, keď budete hovoriť: „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom.““⁵⁵ V tom istom meste ho o niekoľko týždňov nato zabijú. Pre Neho však toto nie je podstatné, to jest toto nie je preňho definíciou mesta. V iný večer, bezprostredne pred jeho zajatím, v odlesku chrámového zlata, na ktoré dopadali lúče zapadajúceho slnka, Ježiš – ako hovorí grécky text – *edákruse*, čiže zavzlykal nad osudom svojho mesta. Bola to ľútosť podobná ľúlosti matky, ktorá sa primkne k synovi, aby ho ochránila pred nebezpečenstvom smrti, ktorému je vystavený.⁵⁶

Láska k vlasti je súčasťou kresťanskej *pietas*, zbožnosti. Je ňou však len v ponímaní vlasti ako nástroja pozemského blahobytu a večného dobra pre celé ľudstvo.

b) V druhom rade, Ježišov postoj k spoločnosti ako politickej moci, vtedajšej rímskej a židovskej politickej moci.

⁵² Porov. Bernardo di Chiaravalle, «Lettera 11,2.8. Ai monaci della Certosa e al priore Guigone», *Lettere. Parte prima 1-210*, in *Opere di san Bernardo VI/I* (prekl.: Bernard z Clairvaux, Listy 11,2.8. List mníchom v Certose a priorovi Guigonovi, Listy. Prvá časť 1-210, in *Diela svätého Bernarda VI/I*), vyd. Scriptorium Claravallense – Fondazione di Studi Cistercensi, Miláno 1986, s. 103, 107, 111.

⁵³ Mt 15,24.

⁵⁴ Porov. Lk 24,47.

⁵⁵ Lk 13,34 a nasl.

⁵⁶ Porov. L. Giussani, *Si può vivere così?* (prekl.: Či možno takto žiť?), vyd. BUR, Miláno 2009, s. 276 a nasl.

„Pilát opäť vošiel do vládnej budovy. Predvolal si Ježiša a spýtal sa ho: ‚Si židovský kráľ?‘ Ježiš odpovedal: ‚Hovoríš to sám od seba, alebo ti to iní povedali o mne?‘ Pilát odvetil: ‚Vari som ja Žid? Tvoj národ a veľkňazi mi ťa vydali. Čo si vykonal?‘ Ježiš povedal: ‚Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta. Keby moje kráľovstvo bolo z tohto sveta, moji služobníci by sa bili, aby som nebol vydaný Židom. Lenže moje kráľovstvo nie je stadiaľto.‘ Pilát mu povedal: ‚Tak predsa si kráľ?‘ Ježiš odpovedal: ‚Sám hovoríš, že som kráľ. Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde. Každý, kto je z pravdy, počúva môj hlas.‘ [...] Pilát znova vošiel do vládnej budovy a spýtal sa Ježiša: ‚Odkiaľ si?‘ Ale Ježiš mu neodpovedal. Pilát sa ho spýtal: ‚So mnou sa nechceš rozprávať?! Nevieš, že mám moc prepustiť ťa a moc ukrižovať ťa?‘ Ježiš odpovedal: ‚Nemal by si nado mnou nijakú moc, keby ti to nebolo dané zhora. Preto má väčší hriech ten, čo ma vydal tebe [väčší ako tvoj hriech].‘⁵⁷ Aj politická moc čerpá svoju možnú pozemskú pozitívnosť len z univerzálneho postoja, teda voči všetkým obyvateľom sveta. Ak tak nerobí, potom platí, že „má väčší hriech ten, čo ma vydal tebe“.

Iná pasáž z Jána hovorí o Ježišovom vzťahu k židovskej politickej moci: „Ale jeden z nich, Kajfáš, ktorý bol veľkňazom toho roka, im povedal: ‚Vy neviete nič. Neuvedomujete si, že je pre vás lepšie, ak zomrie jeden človek za ľud a nezhynie celý národ.‘ Toto však nepovedal sám od seba, ale ako veľkňaz toho roka prorokoval, že Ježiš má zomrieť za národ a nielen za národ, ale aj preto, aby zhromaždil vedno rozptýlené Božie deti.“⁵⁸

c) Nakoniec sa pozrieme na Ježišov postoj k dejinám.

Musíme napodobňovať Ježišov postoj k dejinám, pretože v Ježišovej ľudskej sláve rozpoznávame zmysel dejín, našej osobnej existencie a jej komplexných okolností, ktoré označujeme ako dejiny: „Otče, nadišla hodina: Osláv svojho Syna, aby Syn oslávil teba, tak ako si mu dal moc nad každým telom, aby všetko, čo si dal ty jemu, im darovalo večný život.“⁵⁹ Tak ako je pre Ježiša zmyslom dejín naplnenie Otcovej vôle („A večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista.“),⁶⁰ pre človeka je zmyslom dejín Kristus, Kristova ľudská sláva; takže napodobňovať Ježiša znamená prežívať účel každého činu ako potvrdenie zmyslu dejín, ktorým je sám Ježiš Kristus, Kristova ľudská sláva.

Žiť pre Kristovu ľudskú slávu sa nazýva svedectvom. Je to jav, keď ľudia rozpoznávajú – vďaka veľkej milosti, veľkému daru – z čoho pozostáva realita, ľudia a veci: pozostáva z Krista a toto oni nahlas oznamujú všetkým, dokazujú to svojou existenciou, premenou spôsobu svojej existencie. Na konci dejín nastane deň, keď celý ľudský vesmír bude donútený uznať tento fakt.⁶¹

Každé obdobie dejín, každý ich časový úsek „si zasluhuje“, aby sa porovnával s večnosťou, a to na základe miery, akou si udržiava v živej pamäti Krista. Preto kresťanská mravnosť v sebe zahŕňa výchovu, čiže dospievanie v spoločenskej, kultúrnej a politickej angažovanosti, v duchu konkrétneho ideálu povolania a pomoci v oživovaní Kristovej pamäti, čiže dejinného zmyslu v časovom a vzťahovom význame.

Neexistuje kresťanská morálka, ktorá by neprežívala každý čin – od umývania riadu po účinkovanie v parlamente – v jeho kozmickej dimenzii ako odovzdanosť Kristovi. Odovzdanosťou je rozpoznanie, že *substantia*, teda súdržnosť bytia, ktoré žije a prejavuje sa

⁵⁷ Jn 18,33-37; 19,8-11.

⁵⁸ Jn 11,49-52.

⁵⁹ Jn 17,1-2.

⁶⁰ Jn 17,3.

⁶¹ Porov. L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?* [prekl.: Či možno (skutočne?!) takto žiť?], vyd. BUR, Miláno 2020, s. 257 a nasl.

vzťahom, je sám Kristus; toto rozpoznanie sa môže zakladať jedine na modlitbe, vďaka ktorej sa On vyjaví, ukáže, dokáže svoju existenciu.

Preto ľudské spolužitie žije ako ideál, ktorý List Hebrejom vyjadruje takto: „Deň čo deň sa vzájomne povzbudzujte, kým trvá to ‚dnes‘, aby nikoho z vás nezatvrdilo mámenie hriechu.“ Povzbudzujte sa navzájom každý deň: vyvolávajte Kristovu pamäť deň čo deň, pripomínajte sa Kristovej pamäti. „Veď sme sa stali účastníkmi Krista, pravda, ak istotu, ktorú sme mali na počiatku, zachováme pevnú až do konca.“⁶²

Z toho vyplýva poslušnosť, ktorá uchováva poriadok v spoločnosti.

Poriadok spoločnosti však zabezpečuje autorita: „Každý nech sa poddá vyššej moci, lebo niet moci, ktorá by nebola od Boha. A tie, čo sú, ustanovil Boh. [...] Lebo vládarov sa nemusí báť ten, kto robí dobre.“⁶³ „Kvôli Pánovi sa podriadujte každej ľudskej ustanovizni.“⁶⁴ To, čím človek žije, nemôže byť protirečivé.

Takto sa rodí angažovanosť v službe ľudskému spoločenstvu v kultúrnej, hospodárskej aj politickej oblasti s vynaložením všetkých našich nezištných schopností, a to nielen vo voľnom čase, ale predovšetkým v zamestnaní.

Ekumenizmus a *mier* sú vytúženým výsledkom tejto snahy. V nich sa potvrdzuje ako princíp každého vzťahu, ako najvyšší prínos ku každému druhu súžitia, uskutočnenie potenciálne univerzálneho priateľstva, v ktorom ľudské dejiny nachádzajú najúčinnejšiu pomoc.

To znamená, že *kresťanské priateľstvo sa zúčastňuje na plodení spoločenskej reality ľudu*. To jest, z takto uskutočneného priateľstva sa rodí ľud, pretože len vo vzájomnosti sa človek stáva otcom, nadobúda otcovstvo, čiže plodí. Otcovstvo sa nachádza na úrovni, kde príroda preukazuje sebauvedomenie – je to ľudská úroveň. Zvíra je reprodukčným ploditeľom, nie otcom. Otec je najvyššou pomocou pri vyjasňovaní zmyslu života a spoločníkom na ceste k tomuto objasneniu.

Akýkoľvek vzťah, ak je uskutočňovaný vo vzájomnej láske, teda ako priateľstvo, plodí čosi ľudské. A toto je náš príspevok, príspevok morálky katolíckej Cirkvi k mieru u nás a všade inde. Naopak, svetským obsahom vzťahu je násilie, pretože popchýna k násiliu, vnuká násilie, aj tými najskrytejšími, často prefikane a podvedome zákernými formami, s výnimkou vzťahov, či skôr poryvov ľudskosti, ktoré charakterizujú pôvodné, prirodzené vzťahové opory: otca, matku a dieťa. Takéto poryvy sa však často redukujú na takmer bezmocné zášklby, ktoré máločo zmôžu proti rieke, proti strhujúcemu svetskému príboju, teda proti násiliu, proti *hybris*, pýche, ktorá nevyhnutne vystupuje do popredia tam, kde sa Boh stal cudzincom, odcudzeným od pravého poňatia a usporiadania vzťahov.

Z udalosti kresťanského priateľstva prežívaného ako ekumenizmus a mier sa naopak rodí ľud – takto sa udalosťou stáva konkrétna životná koncepcia, cit pre realitu, čestný postoj k okolnostiam, hlboká odpoveď na provokáciu podľa osobnej vízie a podľa vnímania vlastného určenia smerujúceho k pravde a šťastiu. Nejde iba o jednotlivca, ktorý dospeje a má rodinu, v ktorej sa narodí dve či šesť detí. Predstavme si stovky mníšok okolo Hildegardy z Bingenu alebo mníchov okolo Petra Ctihodného z Cluny a všetkých ľudí, ktorí za nimi chodili. Týmto spôsobom z barbarstva, ktoré ovládalo 5. a 6. storočie, pomaly vyrástla kresťanská rodina predchnutá citovou nehou a vzájomnou pozornosťou, s jasnými pravidlami a zákonmi, ktoré ju charakterizujú; „kresťanská rodina ako organizmus–príbytok, ako skutočný príbytok pre človeka: pomoc, útočisko, pohostinnosť, spev“.⁶⁵

Protirečením tohto by bola snaha nájsť v pozemských formách moci ideály, ktorých plným vyjadrením by boli slová ekumenizmus a mier. Sama moc totiž tieto ideály pretvára na násilie

⁶² Porov. Heb 3,13-14.

⁶³ Rim 13,1-3.

⁶⁴ 1Pt 2,13

⁶⁵ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?* [prekl.: Možno (skutočne?!) takto žiť?], cit. d., s. 420.

– ekumenizmus sa utvrdzuje vo vlastnej uzavretosti, v násilnom postoji, alebo sa uchýľuje k kompromisníckym negáciám každého významu, každého skúmania, každého hodnotenia; a mier sa stáva formulkou pozdvihnutou na heslo, ktoré má napomôcť víťazstvu vo vlastnej vojne.

Násilie zahŕňa vždy pokus o deštrukciu ľudu – je to násilie vojsk, sudcov alebo aj náboženských objektov, v ktorých zbožnosť už nie je otvorene prijímaná a dôsledne napĺňaná.

Takáto mocenská výchova má potom tendenciu viesť k násiliu ľudskej činy, ponímanie rodiny a spoločenské spolužitie, sústavu vzťahov s druhými. Moc podporuje všetky formy krajného odcudzenia, ktoré stoja v základe násilia vo svete.

Naproti tomu človeku, ktorý nasleduje Krista, žiadna prítomnosť nie je cudzia. „Ak budete tým, čím máte byť, rozpútate oheň v celom Taliansku.“⁶⁶ „Neuspokojte sa s malými vecami – On, Hospodin, chce veľké veci.“⁶⁷ Takto písala Katarína, nevzdelaná mladá žena zo Sieny.

Ale milosrdné Tajomstvo má posledné slovo aj vo všetkých škaredých dejinných situáciách. Milosrdné Tajomstvo. Toto je, vo svojej zjavnej milosti, to najneodolateľnejšie objatie Bytia, ktoré je zdrojom, účelom, prirodzenosťou celého bytia; je to vzťah Bytia k mojej ničote, ku mne, k jedincovi, ktorého stvorilo a ktorému poskytlo účasť na Sebe. Toto je definitívne objatie Tajomstva, ktorému človek – aj ten najvzdialenejší a najzvrhlejší alebo najnevrlejší, najpochmúrnejší – nemôže nijako odolať, proti ktorému nemôže nijako namietat; môže pred ním utiecť, ale tým utečie pred sebou a svojím dobrom. Milosrdné Tajomstvo má posledné slovo aj vo všetkých škaredých dejinných situáciách.

⁶⁶ Santa Caterina da Siena, *Lettera a Stefano di Corrado Maconi*, č. 368 (prekl.: Svätá Katarína Sienská, List Stefanovi di Corrado Maconi).

⁶⁷ Porov. Santa Caterina da Siena, *Lettera a fra Bartolomeo Dominici e fra Tommaso d'Antonio*, č. 127 (prekl.: Svätá Katarína Sienská, List bratovi Bartolomeovi Dominicimu a bratovi Tommasovi d'Antonio).

Zhromaždenie

Stefano Alberto (don Pino): Pre tú mladú ženu bol začiatok každého dňa, začiatok každého gesta, každého činu poznačený, predchnutý, naplnený vedomím Prítomnosti, ľudskej prítomnosti toho dieťaťa a, keď vyrástol, muža – bola to spoločnosť Tajomstva vedúceho Pannu Máriu v jej konečnom určení, ľudská spoločnosť Tajomstva na našej púti životom.

*Anjel Pána*⁶⁸

*Chvály*⁶⁹

Giancarlo Cesana: Ako tradične dostali sme stovky otázok. Z týchto otázok vyplýva jedna vec, a to, že stojíme pred novým návrhom, aj v zmysle, že je nečakaný, preto na ňom musíme popracovať a pouvažovať; ale to nás nesmie prekvapiť, pretože naše cvičenia sú tréningom na to, aby sme dosiahli cieľ, ktorým je život; nie sú cieľom, sú tréningom, ktorý nás pripravuje na veľkú životnú púť.

Chcel by som teda postupovať takto: položím niekoľko otázok donovi Pinovi týkajúce sa pasáží, na ktoré osobitne poukázali jednotlivé zhromaždenia, a potom dám dve podstatné otázky donovi Giussanimu.

Moje otázky donovi Pinovi sa týkajú predovšetkým témy sloboda a prvá znie takto: „Mohli by sme sa vrátiť k otázke slobody a vysvetliť, čo to znamená, že sloboda je jediným bodom, ktorý rozum nemôže napadnúť?“

Don Pino: Jediný rozumom nenapadnuteľný bod znamená v prvom rade to, že ide o jediný bod, v ktorom Tajomstvo ostáva tajomstvom, totálnym tajomstvom. Pretože to – a túto pasáž sám don Giussani vyzdvihol vo svojej lekcii – že sa veci nevytvárajú samy od seba, je rozumu zrejmé; že ani ja sám seba v tejto chvíli nevytváram, je rozumu zrejmé. Rozum nechápe, ako sa toto deje, ani to pochopiť nemôže, ale že veci v tomto okamihu vytvára niekto Iný, to je zrejmé.

Je tu však jeden bod, ktorý rozumom nie je nijako napadnuteľný: rozum nemôže pochopiť samotný fakt slobody ako možnosti rozpoznať alebo nerozpoznať Tajomstvo. Presne v tomto bode Tajomstvo ostáva nenapadnuteľné...

Luigi Giussani: K Bytiu ako takému nemožno nič pridať ani odobrať: ale vyzerá to, že sloboda čosi odoberá Tajomstvu bytia, Bohu, pretože sloboda je aj možnosťou, že sa stvorenie, toto účasné bytie, stane diablom, lžou, že zaprie aspekt prijímania, že sa postaví proti Bohu, že jeho účasné bytie sa stane protikladom, priam negáciou a protikladom Boha ponímaného ako zdroj, ako komunikačný zdroj bytia.

⁶⁸ Starodávna modlitba *Anjel Pána* pripomína Zvestovanie, teda moment, keď „Slovo sa telom stalo“. (Anjel Pána zvestoval Panne Márii. / A ona počala z Ducha Svätého. / „Hľa, služobnica Pána.“ / „Nech sa mi stane podľa tvojho slova.“ / A Slovo sa telom stalo. / A prebývalo medzi nami. / *Zdravas' Mária...* / Oroduj za nás, svätá Božia rodička. / Aby sme sa stali hodní Kristových prisľúbení. // Bože, z anjelovho zvestovania vieme, že Tvoj syn, Ježiš Kristus sa stal človekom; prosíme ťa, vlej nám do duše svoju milosť, aby nás jeho umučenie a kríž priviedli k slávnemu vzkrieseniu. Skrze Krista, nášho Pána. / Amen / *Sláva...*)

⁶⁹ Ranné chvály sú modlitba (z *Liturgie hodín* Katolíckej cirkvi), ktorá otvára deň recitovaním žalmov; chvála charakterizuje osobnosť ako člena spoločenstva: je to iniciatíva jednotlivca aj v rámci zborového hlasu zhromaždenia; a je to výraz spoločenstva aj v osamotení vlastného príbytku. Každý deň duchovných cvičení sa začína spoločným recitovaním chvál z Knihy hodínok, a to spôsobom, ktorý sa nazýva *recto tono*: ide o lineárny, uniformný prednes, keď sa všetci tmeným hlasom držia jedného tónu.

Cesana: Druhá otázka prišla z Madridu: „Čo si tým chcel povedať, keď si tvrdil, že musíme poslúchať autority (myslím tým svetské autority)? Neprotirečí to tomu, čo si povedal predtým o štáte ako Bohu-modle?“

Don Pino: Tieto dve tvrdenia si neprotirečia, pretože môj úder smeroval proti modloslužobníckym nárokom každej autority, ktorá svoju autoritu chce založiť na sebe samej, to jest byť jediným výlučným zdrojom rozhodujúcim o ľudskom ja. Úder teda smeruje proti nároku štátu byť výlučným zdrojom toho, čím je ľudské ja a čo smie toto ja robiť.

Každá autorita – nielen štátna, ale aj cirkevná alebo autorita manžela a manželky, rodičov voči deťom, autorita školy aj autorita vo vzťahoch medzi priateľmi – teda každá autorita, každá moc, ktorá vznáša nárok, že sa zakladá výlučne na sebe samej, v sebe ukrýva väčšiu či menšiu lož, a tak je nevyhnutne násilím – práve preto, lebo má sklon k absolútnemu nároku.

Pravá autorita je, naopak, ten ohnisko, ktorému na srdci leží určenie iného človeka; ako bolo povedané včera v poslednej časti lekcie, autorita je dobrá vtedy, keď jej na srdci leží všeobecné dobro a možnosť dosiahnuť ľudského určenie, teda vtedy, keď prijíma fakt, že určením ľudského ja je Iný, že ja sa rodí z iného ohniska, že ho konštituuje Iný, že je vzťahom s Tajomstvom.

Len toto rozpoznanie môže poraziť nutnú lož, na ktorej, či už vo väčšej alebo v menšej miere, spočíva každá moc.

Cesana: Tretia otázka znie takto: „Ako rozumieť tomu, že hriech znamená nasledovať cudzieho?“

Don Pino: Hriech znamená nasledovať cudzieho, čiže nasledovať príťažlivú vec, ktorá nevedie k ľudskému určeniu; je to odpoveď, ktorá odvádza z pravej cesty. Hriechom je doslova nasledovať odpoveď, ktorá nezodpovedá túžbe po šťastí, túžbe po naplnení, lebo táto túžba je v mojom srdci. Navonok to vyzerá ako niečo normálne, vyzerá to ako čosi, čo by mohlo zodpovedať na vašu otázku, ale len čo sa vyberiete za touto modlou, zistíte, že síce má ústa, ale nehovorí a nedodrží daný sľub. Odcudzenie sa stavia proti ľudskému určeniu, proti jeho cieľu, proti jeho šťastiu; je to čosi stojace mimo, stojí to mimo nášho šťastia, lebo ho nemôže naplniť.

Cesana: A nakoniec, Pino, jedna praktická otázka: „Napodobovanie Krista sa zhoduje s napodobovaním charizmy?“

Don Pino: Napodobňovanie Krista je napodobňovaním Krista, jeho osoby. Ale toto by pre mňa mohlo v posledku byť len náplňou zbožňovania alebo citu, keby to nebolo spojené tu a teraz s konkrétnou tvárou, povahou, s dejinami. Pre mňa bolo stretnutie s Kristom stretnutím s konkrétnou tvárou, s konkrétnou osobou. Kristus, človek Ježiš, vo svojej súčasnosti, vo svojom tu a teraz, je pre nás charizmou, je tým dejinným momentom, keď Kristus hovorí: „Pod' a uvidíš!“

Cesana: Nasledujú dve zásadné otázky adresované donovi Giussanimu a týkajú sa často opakovaného dopytu vo faxoch, ktoré sme dostali: ide o vzťah medzi titulom *Ty alebo o priateľstve* a našimi cvičeniami.

Mnohí chceli lepšie pochopiť túto vec, a tak sme vybrali dve otázky, ktoré sa nám zdajú v tomto smere obzvlášť dôležité.

Prvá otázka: „Mimoriadne nás zasiahol úsudok, že moment oslobodenia ľudského ja je v prvom rade ontologický a nie etický, ako sa nám snaží nahovoriť moc. Mohli by ste túto otázku prehlibnúť?“

Druhá otázka znie: „Vyzerá to, že naša modlitba je definovaná ako žiadosť o bytie. Modlím sa za mnoho vecí, ktoré mi ležia na srdci, ale čo to znamená ‚žiadať o bytie‘?“

Giussani: Prvá otázka teda je: Aká je spätosť medzi ontologickým a etickým postojom... Najprv ontologický: ontologický znamená taký, ktorý označuje vec ako reálnu, takú, aká fakticky je, teda aká je vec reálne.

Ak mám použiť lyžicu – prepáčte mi toto prirovnanie – nemôžem ju vziať tak, že do nej kopnem, musím ju vziať rukou a uchopiť ju správne: nemôžem ju, napríklad, chytiť za širšiu časť a jesť rúčkou. No a etika vychádza z posúdenia alebo vedomia reality, z vecí v jej realite, pretože realita nám ponúka postoj, ktorý ona sama vyžaduje, inak by sme sa k niektorej veci mohli postaviť nesprávne alebo si veci zamieňať, zaoberať sa prázdnu dierou namiesto podstatou problému.

Aká bola druhá otázka?

Cesana: Modlíme sa za mnoho vecí, ale čo to znamená žiadať o bytie, modliť sa za bytie? „Modlím sa za mnoho vecí, ktoré mi ležia na srdci, ale čo to znamená ‚žiadať o bytie‘?“

Giussani: Na srdci ti leží, priateľ môj... na srdci ti leží odpoveď, ktorá bude mať svoje definitívne završenie až na samom konci. Na srdci ti leží spôsob, akým rozpoznať v čiastočnej a prchavej, prechodnej, predbežnej, neúplnej realite tvoju jedinečnú túžbu alebo tvoju súhrnnú túžbu, ktorou je šťastie.

Preto žiadosť o bytie vyzdvihuje fakt, že to, čo chceš, po čom túžiš, čo žiadaš, nie je nič iné ako požiadavka byť uspokojený; a chceš byť uspokojený totálne, spôsobom zvláštnym, uspôsobeným tvojej osobe, tvojmu životu. Ak očakávaš, že ti všetko (*toto*) vyplynie zo zvláštneho, z toho zvláštneho, čo stískaš v ruke, tak sa mýliš.

KRISTUS, ŽIVOT ŽIVOTA

1. „Konal a učil“

Začali sme týmito dvoma otázkami: Čím je Boh pre človeka a ako ho máme poznať takého, akého tvrdíme, že ho poznáme.

Prvá odpoveď je ontologická, lebo vychádza z reality, takej aká je, z Božej reality, takej aká je, vychádza z toho, čím Boh je, aby nám poradila, aký postoj máme k Nemu zaujať. Ako ho ale máme spoznať, aby pre nás Božia realita nadobudla etický význam, aby nám ukázala, ako sa správať a aký postoj voči Nemu zaujať?

Východisko je ontologické, to jest vychádza sa z reality takej, aká je. Pre človeka je Boh všetkým! Bytie – teda to, čo je – je Boh, pretože „Boh je všetko“, celé bytie. Mimo Boha nie je nič, ani nič iné, teda nič, čo by bolo niečím iným.

Takže človek naozaj rozpoznáva to, čím Boha je, len ak vo všetkom, čo robí, žiada Boha o bytie a ak sa každý jeho čin stane žiadosťou o bytie adresovanou Bohu, čiže žiadosťou o šťastie (každý má svoj cieľ, keď sa konečne a totálne stane sebou). Každý čin je žiadosťou o bytie adresovanou Bohu, čiže modlitbou, pretože každý čin ľudského ja – tento jav, ktorý je potvrdením či snahou potvrdiť existenciu stvorenej bytosti – je pokusom potvrdiť vlastné dovŕšenie.

„Vy [kresťania],“ vravieval Péguy, „sa dotýkate Boha všade.“⁷⁰ Akejkol'vek veci sa dotkneme, s akoukoľvek vecou prideme do styku, snažíme sa o vlastné dovŕšenie. Preto každý vedomý čin, teda keď čin konáme, je žiadosťou o bytie adresovanou Bytiu, je to žiadosť o bytie, ktorú vysielajú účastné bytie, žiadosť o večnú existenciu, pre to všetko, čo dostalo, pre všetko, čím je.

Druhá odpoveď vyplýva z ontologického odhalenia (Boh je všetko a človek je účastné bytie, je to informácia, ktorú o Sebe poskytuje Bytie ako Tajomstvo) a ide o problém etického vedomia, o problém postoja. Veď ak je Boh všetko (iné slová nemožno použiť), ak je Boh pre človeka všetkým a rozumu sa ukazuje ako zdroj bytia, ale človek túto vec nechce pochopiť a neberie ju do úvahy, vyzerá to, ako keby Boh neexistoval. Väčšina z nás je v priebehu každého dňa nejako vystavená tomuto hriechu. A hriech tu má presný význam, vrátane pojmu „škoda“ v jeho bežne používanom zmysle, ktorý teda nevyjadruje dobromyselnosť, ale sklúčenosť, ako napríklad v tejto vete: „Pozri, ten človek urobil to a to: stratil rozum, aká škoda!“ Podobne sa možno vyjadriť o Bohu: „Nerozpoznali ho: aká škoda!“

Ako môžeme spoznať Boha takého, aký je? Ako máme s istotou a jasnosťou spoznať, že On je všetko, takže človek môže konať len jedným spôsobom, a to že žiada to, čo už od Neho dostal: bytie, účasť na bytí, stvorené bytie, čiže účastné bytie?

Ako ho máme spoznať? Treba ho vziať na vedomie. A tu sa dotýkame poznávacích schopností rozumného človeka. Rozum je vedomie reality v totálnosti jej faktorov. Preto vziať na vedomie nejakú vec znamená odhaliť ju v jej totálnosti. V našom prípade objektom, o ktorom hovoríme, objektom, ktorý nás zaujíma, objektom našej témy je Boh, čiže ako človek poníma Boha a ako sa Boh javí, ako sa musí javiť človeku.

A tak keď si rozum uvedomí, že Boh je zdrojom všetkého, že Tajomstvo je v základe všetkého, zameria svoju pozornosť aj na odhalenie toho, aký postoj zaujímať k Bohu, ako sa správať k Bohu, teda zistiť aj cesty, ktorými človek dospieva k morálnym zákonom.

Tu však musíme zaznamenať istý, v pravom slova zmysle záhadný kvalitatívny skok.

Tajomstvo – tento zdroj a určenie celej stvorenej reality – chcelo, aby sa zo ženy zrodil človek, človek Ježiš Nazaretský, ktorý prežije ľudský život ako každý iný človeka, a keďže sa

⁷⁰ Porov. Ch. Péguy, *Véronique. Dialogo della storia e dell'anima carnale* (prekl.: Veronika. Rozhovor dejín a telesnej duše), vyd. Piemme, Casale Monferrato (provincia Alessandria) 2002, s. 256.

Tajomstvo chcelo vyjaviť ľuďom skrze tohto človeka, urobilo ho svojim od samotného okamihu počatia, tajomne včleniac jeho ja do Slova ako druhú osobu Najsvätejšej Trojice, čím ho urobilo priamo účastným na Božej prirodzenosti – a toto je zvrchované tajomstvo v dejinách ľudstva a vesmíru. Preto Ježiš Nazaretský je „Ježiš zvaný Kristus“.

Vidieť, počúvať a nasledovať tohto človeka je celým zdrojom kresťanskej morálky. Tajomstvo chcelo, aby človek Ježiš bol v prvom rade nástrojom vyučovania pre všetkých ľudí – najvyššieho životného vyučovania, teda o Bohu – aby bol jediným Učiteľom („Ani sa nedávajte volať Učiteľmi, lebo len jediný je váš Učiteľ, Kristus. Vy všetci ste učenici, bratia“)⁷¹, a teda príkladom vo všetkom, čo ako dokonalý učiteľ robil, čo odovzdával svojim vyučováním – čo konal a učil. Pán Ježiš konal a učil.

Vyučovať o Bohu možno, len ak čosi už vopred znepokojilo a uchvátilo celú dušu človeka.

Najvznešenejšou vecou morálneho postoja, o ktorej nás učí Kristus, je, že každý čin – a sme patrí vzťah k Bohu, k Ježišovi, k ľudskosti jedinca a spoločnosti – má byť priateľstvom. Každý ľudský vzťah je totiž buď priateľstvom alebo je neúplný, nedostatočný, klamlivý.

Preto človek Ježiš povedal: „Otče, ak je to možné, nech nezomriem takto, no nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane.“⁷² Bol učiteľom a vyučujúcim, ktorý učil všetkých ľudí tak, že sa vydal na smrť, že prijal smrť pre ľudí. „Miloval ma a vydal seba pre mňa,“⁷³ hovorieval svätý Pavol.

Každý vzťah je priateľstvom, keďže je darom – predstavuje dar alebo sa ním môže stať – ktorý máme od Boha alebo od Krista alebo od Cirkvi alebo od ľudských dejín: priateľstvo je dar, ktorý si uchováame. Všetko, čo nám je dané od Boha, od Krista, od Cirkvi alebo od ľudských dejín, aby sme sa vedeli spájať s inými ľuďmi, je darom, ktorý v sebe uchováame, prijímame ho. Prijímať a uchovávať tento dar znamená opätovať lásku tomu, ktorý nám ju daroval, vlastní ju a ukazuje nám ju: prijatie tohto daru je prejavom lásky, ktorú preukazujeme tomu, kto nám dal tento dar.

V tomto zmysle je priateľstvo vzájomnou výmenou daru lásky, pretože pre stvorené bytie, akým je človek, najvyššou formou lásky k Bohu je prijať fakt, že sme Ním stvorení, prijať fakt, že sme, prijať bytie, ktoré nám nepatrí – je nám dané.

2. Prítomná Udalosť

Prítomnosť Ježiša Krista, každodenná a častá v živote pokrsteného jedinca, teda človeka vyvoleného Tým, ktorému Otec zveril všetkých ľudí – takáto prítomnosť je udalosťou.

Táto prítomnosť sa teda týka celého ľudstva, pretože pokrstený človek bol vybraný ako spojovací a komunikačný bod ohľadom vecí, ktorú Boh ponúka človeku, a to daru Seba samého človeku, celému ľudstvu. Pomyslíme napríklad na tento osobitý aspekt: ak som pokrstený, tak len vďaka tomu, že Tajomstvo, ktoré ma v Krste premenilo, sa chcelo skrze mňa – mnohými cestičkami a cez rôzne príležitosti – dostať k iným ľuďom. Toto je ontológia nového vzťahu so všetkým: vzťah medzi pokrsteným a všetkými ľuďmi totiž vyplýva z tohto cieľa, ktorý nám Tajomstvo v Krste vyjaviť. Tajomstvo nás takto začalo oboznamovať s cieľom, pre ktorý si nás vyvolilo (a Krstom nám k tomu dalo potrebnú energiu). Odtiaľ plynie etický postoj, ktorý treba zaujať, ktorý ja musím zaujať, keď si uvedomím svoj Krst, na ktorý neslobodno zabudnúť počas žiadneho činu; v žiaden deň, v žiadnu hodinu človek nemá právo zabudnúť, že bol vyvolený. Jeho cieľ preniká celým ustrojením ľudského fenoménu, ľudského činu a záväzku a prekonáva ich v každom ohľade. V tomto zmysle, ako sme si vždy

⁷¹ Porov. Mt 23,8.10.

⁷² Porov. Lk 22,42.

⁷³ Porov. Ef 5,2.

vraveli, okamih má hodnotu večnosti, je vzťahom s uskutočneným Nekonečnom, ako ten najväčší čin, tá najväčšia epopėja, ten najväčší dejinný príbeh.

Takže, *prítomnosť Ježiša Krista je udalosť*, ako nám ju umožňuje vnímať citlivosť skrze charizmu, ktorú sme dostali, (a o ktorej sme presvedčení!); je to Udalosť, ktorú človek stretá v prítomnosti, v danom čase a za okolností zvýrazňujúcich zreteľnosť spoločenstva povolanych ako vynárajúceho sa tajomstva Cirkvi, tajomného Kristovo Tela.

Ako sme už viackrát zdôraznili, ide o nadprirodzenú ľudskú realitu, v ktorej je prítomné Kristovo tajomstvo, no je to zároveň prirodzená realita – v zmysle, že sa ukazuje a konkrétne prejavuje ľudskou tvárou – v ktorej je prítomné Kristovo tajomstvo. Je to Cirkev, ktorá sa vynára vedľa mňa. Vynorila sa vedľa mňa za určitých okolností, najprv pri mojom otcovi a mojej mame, potom v seminári a tiež neskôr, keď som nachádzal ľudí, ktorí mi prejavovali pozornosť a priateľstvo, pretože som hovoril isté veci, až som sa napokon dostal do spoločenstva, ktoré mi umožňovalo a naďalej umožňuje bezprostredný vzťah s tajomstvom Cirkvi; preto hovoríme o vynorení Kristovho Tela. Je to spoločenstvo „povolania“, inými slovami, spoločenstvo, ktoré nás volá a vŕahuje, keďže plodí skúsenosť a samo je plodom skúsenosti, v ktorej sa nás dotkla charizma.

Svätý Augustín povedal: „*In manibus nostris sunt codices, in oculis nostris facta.*“⁷⁴ *In manibus nostris sunt codices*, v našich rukách sú knihy, ktoré treba čítať: evanjeliá, biblia; ale nevedeli by sme, ako ich čítať bez nasledujúcej časti súvetia: *in oculis nostris facta*, v našich očiach sú fakty. Ježišova prítomnosť je živená, povzbudzovaná, dokazovaná čítaním evanjelií a biblie, ale zabezpečovaná a ozrejmovaná je medzi nami prostredníctvom faktu, prostredníctvom faktov v podobe prítomností. Pre každého je tu fakt so špecifickým významom, prítomnosť, ktorá ovplyvnila celý jeho život, vrhla nové svetlo na spôsob chápania, vnímania a robenia vecí. Toto sa nazýva udalosťou. To, kam sme uvedení, ostáva naozaj živé, uskutočňuje sa každý deň; preto každý deň berieme na vedomie, musíme brať na vedomie udalosť takú, aká sa nám udiala, musíme brať na vedomie toto faktické stretnutie.

Svoje veľké znepokojenie teda uzavieram nasledovne: Kristus je meno ukazujúce a definujúce realitu, ktorú som stretol vo svojom živote. Stretol som to, o čom som predtým počul ako dieťa, chlapec atď. Človek môže vyrásť a medzitým sa preňho toto meno stane bežným, ale sú aj mnohí, ktorí ho nestretli a nezakúsili jeho skutočnú prítomnosť; vo chvíli, keď Kristus vošiel do môjho života, môj život vošiel do Krista, aby som sa naučil rozumieť, že On je neuralgickým bodom všetkých vecí, celého môjho života. *Kristus je život môjho života*. V ňom sa nachádza všetko, čo hľadám, všetko, čo obetujem, všetko, čo ma pohýna vpred z lásky k ľuďom, s ktorými ma spojil.

Ako povedal Möhler v jednej vete, ktorú som mnoho ráz citoval: „Myslím, že by som nemohol žiť, keby som už nikdy viac nemal počuť jeho hlas.“⁷⁵ Keď som bol v lýceu, túto vetu som umiestnil pod Carracciho obraz znázorňujúci Krista. Je to možno jedna z viet, ktorú si najlepšie pamätám vo svojom živote.

Kristus – život života, istota dobrého určenia a spoločenstvo pre každodenný život, spoločenstvo rodiny a premeny v dobro; toto je Jeho účinok na môj život.

Nielenže morálka pochádza odtiaľto, ale iba tu sa pradiov mravnosti potvrdzuje a uchováva.

Svätý Peter nezdôvodnil svoju lásku ku Kristovi tým, že mu boli odpustené jeho mnohé nedostatky, jeho mnohé omyly, jeho mnohé zrady, nepredstrel zoznam všetkých svojich pochybení. Keď sa ocitol pred Ježišom po jeho vzkriesení, keď stál tvárou v tvár pred Kristom a Kristus sa ho opýtal: „Šimon, miluješ ma?“, odpovedal: „Áno.“ Vzťah k tomuto Jeho slovu, najľudskejšiemu a najbožskejšiemu, nám v našej každodennej existencii umožňuje

⁷⁴ Svätý Augustín, *Sermo 360/B,20: Sermo sancti Augustini cum pagani ingrederentur.*

⁷⁵ Porov. J.A. Möhler, *Dell'unità della Chiesa* (prekl.: O jednote Cirkvi), vyd. Tipografia e libreria Pirotta e C., Miláno 1850, s. 52.

objať všetko. Našou každodennou povinnosťou musí byť pripomínať si Ho, každodenný musí byť náš vnútorný zápal, vďaka ktorému sa nám On stáva blízkym, radostné musí byť naše spoločenstvo s Ním, myšlienka na Neho nám musí dávať radosť, za všetkých okolností, v každej situácii, pretože v tebe, Pane, je vtelená láska Tajomstva ku mne. Takto máme istotu, že dosiahneme svoje šťastné určenie a máme nádej po celé trvanie nášho života.

„Áno, Pane, ty vieš, že ťa milujem.“ Aj keby som pochybil a zradil tisíckrát za tridsať dní – je to tak, tak to musí byť! Zdá sa mi, že toto nie je trúfalosť, ale prekvapivá, nepochopiteľná a nevýslovná milosť, ako ju vyjadril Michelangelo Buonarroti: „Ale čo zmôžem sám, Pane, ak neprídeš / so svojou zvyčajnou nevýslovnou láskavosťou?“⁷⁶

Kristus je áno povedané Jemu: toto je paradoxne z ľudského hľadiska to najjednoduchšie (hovorím to trochu domýšľavo a nadšenecky) alebo určite prijateľnejšie než všetky morálne povinnosti, ktoré máme vo svete. Pretože Kristus je slovo, ktoré všetko objasňuje – Kristus je človek, ktorý síce ako mnohí iní žil pred dvetisíc rokmi, ktorý nás ale po vzkriesení z mŕtvych každý deň, každú hodinu, v každej našej činnosti zasahuje neodbytnou mocou Tajomstva, ktoré v ňom prebývalo a na ktorom mal účasť vo Svojej prirodzenosti.

Totálnosť prítomnosti a nároku Tajomstva na náš život („Boh všetko vo všetkom“); totálnosť Krista, Ježiša Nazaretského, mladého muža z Nazaretu, Ježiša, tohto Tajomstva, ktoré sa stalo Kristom, Jeho Kristom; totálnosť veľkej postavy, nezmernej postavy, nezmerného Božieho gesta, Božieho slova v našom srdci a na našich perách; totálnosť tejto dôvernej, každodennej a účinnej prítomnosti, tohto spoločenstva, takého zvláštneho a zjavne neprekonateľného; táto totálnosť vysvetľuje, ako to, že hovoríme „Ty“: „Ty“ musíme povedať Bohu a „Ty, ó Kriste“ musíme povedať človeku Ježišovi z Nazaretu.

Tak Tajomstvo ako aj jeho fyzická prítomnosť v našom živote sú zdrojom nášho vzťahu s pravdou a s celou realitou, a toto všetko sa stáva aj zdrojom vzťahu, ktorý sme označili ako priateľstvo. Niet vzťahu pred tebou, Kriste; keď ťa stretnem naplnený Tvojou živou pamäťou, nemôžem mať nijaký ľudský vzťah – a to žiadneho druhu a s nikým – bez toho, aby som nenasledoval myšlienku a ideál priateľstva. Keby to, ako si sa Ty díval na všetkých ľudí, s ktorými si hovoril, ktorí ti odpovedali alebo s ktorými nebol možný dialóg (medzi nimi Pilát a veľkňazi), keby vzťah, ktorý si Ty mal s nimi, vzťah, ktorý – ako dokazuje Tvoje utrpenie – bol vedený vášnivým zaujatím o ich životné určenie, o určenie stanovené pre ich osoby, keby tento vzťah naplnený láskou k nim prijali, keby našli súlad medzi sebou a Tebou, tak by svoj vzťah k Tebe mohli označiť jedným jediným slovom – priateľstvo. Slovo priateľstvo je jediné, ktoré môžeme použiť na označenie nášho vzťahu k Nemu.

Svätý Maxim Vyznávač, veľký otec Cirkvi, to podáva vo veľkolepejšej syntéze, ktorú sme už spomínali: „Kristus je [...] všetko vo všetkých [či už sme dobrí alebo zlí, roztržití, mimo hry alebo v hre]. On v sebe zahŕňa všetko vo svojej jedinečnej, nekonečnej a zvrchovane múdrej добрote – ako stred, do ktorého sa zbiehajú čiary [všetky čiary stvorenia: toto je ontologický zdroj, toto je ontologický náhľad, na ktorom sa musí zakladať náš životný postoj], aby stvorenia jediného Boha neostali odcudzené a nepriateľské voči sebe navzájom, ale aby mali spoločné miesto, kde si budú prejavovať svoje priateľstvo a svoj pokoj.“⁷⁷ Toto je syntéza ducha, s ktorým sme hovorili a o ktorom sme uvažovali počas týchto dní.

⁷⁶ M. Buonarroti, *Rime* (prekl.: Básne), vyd. Laterza, Bari 1967, č. 286, v. 5-6, s. 136.

⁷⁷ Svätý Maxim Vyznávač, *Mystagógia*, I.